

EURÓPSKY SÚD PRE ĽUDSKÉ PRÁVA
ŠTVRTÁ SEKCIA
ROZHODNUTIE O PRIJATEĽNOSTI
sťažnosti č. 39050/97

A. J.
proti
SLOVENSKU

Európsky súd pre ľudské práva (štvrtá sekcia) na zasadnutí komory 20. novembra 2001 zloženej zo sudcov

sir Nicolas BRATZA, *predseda*,
E. PALMOVÁ,
J. MAKARCZIK,
V. STRÁŽNICKÁ,
M. FISHBACH,
J. CASADEVALL,
R. MARUSTE
a M. O'BOYLE, *tajomník sekcie*,

po oboznámení sa s uvedenou sťažnosťou podanou na Európskej komisii pre ľudské práva 17. júla 1997 a zaregistrovanou 19. decembra 1997,

s ohľadom na článok 5 ods. 2 Protokolu č. 11 k Dohovoru, ktorým sa na Súd presunula kompetencia skúmať sťažnosť,

berúc do úvahy stanoviská predložené príslušnou vládou a stanoviská následne predložené sťažovateľom,

rozhodol po porade takto:

ZÁKLADNÉ SKUTOČNOSTI

Sťažovateľ má dvojité štátne občianstvo, slovenské a nemecké. Narodil sa v roku 1924 a býva vo Wendelsteine v Nemecku. Ďalšie bydlisko má v Piešťanoch na Slovensku. Vládu Slovenskej republiky zastupoval jej agent v konaní pred Európskym súdom pre ľudské práva p. Peter Vršanský.

A. Okolnosti prípadu

Relevantné fakty možno na základe podaní zúčastnených strán zhrnúť takto:

Sťažovateľ opustil Československo v roku 1968 a usadil sa v Nemecku. Po súdnej rehabilitácii v roku 1990 začal žiť sčasti v Nemecku a sčasti v Československu. Podľa jeho tvrdenia väčšiu časť roka 1992 strávil v Československu. 25. septembra 1992 nahlásil na príslušných úradoch, že má trvalý pobyt v dome svojho priateľa v Krompachoch. Na tejto adrese bol prihlásený do 22. júna 1994.

Dňa 28. septembra 1992 si sťažovateľ uplatnil reštitučný nárok na majetok svojich príbuzných podľa zákona o úprave vlastníckych vzťahov k pôde a inému poľnohospodárskemu majetku (pozri časť Príslušné vnútroštátne právo).

Dňa 15. mája 1996 Pozemkový úrad v Spišskej Novej Vsi zamietol jeho reštitučný nárok z dôvodu, že sťažovateľ nespĺňal podmienku trvalého pobytu na území vtedajšej ČSFR, ako to vyžaduje § 4 ods. 1 zákona o úprave vlastníckych vzťahov k pôde a inému poľnohospodárskemu majetku.

Pozemkový úrad skonštatoval, že doporučený list, ktorý odoslal odporca 8. apríla 1993, nemohol byť doručený, pretože v tom čase na adrese sťažovateľa v Krompachoch nikto nebýval.

Pozemkový úrad mal k dispozícii aj potvrdenie príslušných nemeckých orgánov, podľa ktorého mal sťažovateľ zaregistrované od roku 1973 svoje hlavné bydlisko (Hauptwohnung) vo Wendelsteine. V sprievodnom liste slovenský vicekonzulát v Mníchove objasnil, že v Nemecku sa na rozdiel od Slovenskej republiky nerozlišuje medzi trvalým a prechodným pobytom. V liste sa ďalej uvádzalo, že podľa nemeckého práva je hlavné bydlisko miesto, na ktorom sa daná osoba prevažne zdržuje počas svojho pobytu v Nemecku, a že podľa nemeckého práva sa nevyžaduje, aby sa osoba odhlasovala z pobytu v prípade, že trávi väčšiu časť roka v zahraničí.

Vo svojom rozhodnutí sa pozemkový úrad odvolával aj na policajné hlásenie, podľa ktorého sťažovateľ v skutočnosti nemal trvalý pobyt v Krompachoch.

Pozemkový úrad dospel k záveru s odvolaním sa na § 3 ods. 2 a 5 a § 4 ods. 1 zákona č. 135/1982 Zb. o hlásení a evidencii pobytu občanov (ďalej len zákon č. 135/1982 Zb.) a príslušnú rozhodovaciu prax všeobecných súdov a správnych orgánov, že sťažovateľ nespĺnil podmienku trvalého pobytu.

Dňa 19. júna 1996 sťažovateľ podal na Krajskom súde v Košiciach návrh na preskúmanie rozhodnutia pozemkového úradu. Uviedol, že od roku 1992 sa zdržiaval na rôznych miestach na Slovensku, a svoje tvrdenia doložil aj svedeckými výpoveďami. Sťažovateľ ďalej vysvetlil, že niekoľkokrát za rok vycestoval do Nemecka, kde sa podroboval pooperačnej liečbe.

Dňa 29. novembra 1996 Krajský súd v Košiciach potvrdil sťažovateľom napadnuté rozhodnutie správneho orgánu. Krajský súd uviedol, že v období do uplynutia lehoty na uplatnenie reštitučných nárokov sťažovateľ nemal trvalý pobyt na území bývalej ČSFR, ako to vyžadoval § 4 ods. 1 zákona č. 229/1991 Zb. o úprave vlastníckych vzťahov k pôde a inému poľnohospodárskemu majetku (ďalej len „zákon č. 229/1991 Zb.“). Krajský súd s odvolaním sa na príslušnú rozhodovaciu prax súdov a ministerstva vnútra zistil, že sťažovateľ nespĺnil podmienku odhlásenia sa z pobytu v Nemecku predtým, ako sa prihlásil k trvalému pobytu v Krompachoch.

Krajský súd ďalej skonštatoval, že sťažovateľ nepredložil žiadny dôkaz, ktorý by nasvedčoval, že jeho pobyt v Krompachoch spĺňa podmienku trvalého pobytu

v zmysle § 3 ods. 2 zákona č. 135/1982 Zb. Okrem toho z policajnej správy predloženej súdu vyplývalo, že prihlásenie sťažovateľa na trvalý pobyt v Krompachoch malo len formálny charakter. Rozsudok Krajského súdu v Košiciach, v ktorom sa uvádzalo, že proti nemu nie je prípustný žiadny opravný prostriedok, bol doručený 27. januára 1997.

B. Príslušné vnútroštátne právo

Paragraf 4 ods. 1 zákona č. 229/1991 Zb. (zákon o úprave vlastníckych vzťahov k pôde a inému poľnohospodárskemu majetku) oprávňuje štátnych občanov Českej a Slovenskej Federatívnej republiky, ktorí majú trvalý pobyt na jej území, reštituovať majetok.

Paragraf 13 ods. 1 zákona č. 229/1991 Zb. stanovil lehotu na uplatnenie reštitučných nárokov do 31. decembra 1992.

Podľa § 3 ods. 2 zákona č. 135/1982 Zb. (zákon o hlásení a evidovaní pobytu občanov) je trvalým pobytom pobyt v mieste stáleho bydliska občana, to je spravidla v mieste, kde má rodinu, rodičov, byt alebo zamestnanie.

Ak ide o občana trvalo žijúceho v cudzine, je podľa § 3 ods. 5 zákona č. 135/1982 Zb. prechodným pobytom aj jeho pobyt na území Československa.

Podľa § 4 ods. 1 zákona č. 135/1982 Zb. na trvalý pobyt sa musí hlásiť každý občan, a to v tom istom čase iba na jednom mieste.

V súlade so zaužívanou praxou požiadavku trvalého pobytu nesplní osoba, ktorá nepreukáže, že sa odhlásila z trvalého pobytu v cudzine pred tým, ako sa prihlási na trvalý pobyt v bývalom Československu, resp. na území jeho nástupníckych štátov.

V súlade s praxou ministerstva vnútra sa môže osoba prihlásiť na trvalý pobyt v Slovenskej republike len vtedy, ak sa odhlási z trvalého pobytu v cudzine. Inak sa pobyt tejto osoby v Slovenskej republike až do jej odhlásenia z trvalého pobytu v cudzine pokladá za prechodný.

Najvyšší súd vo svojom rozhodnutí č. 1 Cdo 114/92 uviedol, že pri skúmaní toho, či osoba uplatňujúca si reštitučný nárok spĺňa podmienku trvalého pobytu a či má skutočne úmysel usadiť sa natrvalo v Československu, by sa sudy nemali obmedziť len na právnu úpravu týkajúcu sa ohlasovacej povinnosti občanov. V takýchto prípadoch by sa mali zohľadniť všetky relevantné skutočnosti, ako je schopnosť danej osoby usadiť sa v Československu, jej osobné pomery a väzby tak v Československu, ako i v cudzine a tiež účel reštitučných zákonov.

SŤAŽNOSŤ

Sťažovateľ namieta, že podmienka trvalého pobytu stanovená v § 4 ods. 1 zákona o úprave vlastníckych vzťahov k pôde a inému poľnohospodárskemu majetku a zamietnutie jeho reštitučného nároku pre nesplnenie tejto podmienky majú diskriminačný charakter a že v tejto súvislosti došlo k porušeniu jeho práva na rešpektovanie jeho súkromného a rodinného života, ako aj jeho práva pokojne užívať svoj majetok. Namieta porušenie článku 8 Dohovoru, článku 1 Dodatkového protokolu k Dohovoru a článku 14 Dohovoru.

PRÁVNÝ STAV

Sťažovateľ namieta, že podmienka trvalého pobytu stanovená v § 4 ods. 1 zákona o úprave vlastníckych vzťahov k pôde a inému poľnohospodárskemu majetku a zamietnutie jeho reštitučného nároku pre nesplnenie tejto podmienky porušili jeho práva garantované článkom 8 Dohovoru, článkom 1 Dodatkového Protokolu k Dohovoru a článkom 14 Dohovoru, ktoré znejú:

Článok 8 Dohovoru

„1. Každý má právo na rešpektovanie svojho súkromného a rodinného života, obydlia a korešpondencie.

2. Štátny orgán nemôže do výkonu tohto práva zasahovať okrem prípadov, keď je to v súlade so zákonom a nevyhnutné v demokratickej spoločnosti v záujme národnej bezpečnosti, verejnej bezpečnosti, hospodárskeho blahobytu krajiny, predchádzania nepokojov a zločinnosti, ochrany zdravia alebo morálky alebo ochrany práv a slobôd iných.“

Článok 1 Dodatkového protokolu k Dohovoru

„Každá fyzická alebo právnická osoba má právo pokojne užívať svoj majetok. Nikoho nemožno zbaviť jeho majetku s výnimkou verejného záujmu a za podmienok, ktoré ustanovuje zákon a všeobecné zásady medzinárodného práva.

Prechádzajúce ustanovenie nebráni právu štátov prijímať zákony, ktoré považujú za nevyhnutné, aby upravili užívanie majetku v súlade so všeobecným záujmom a zabezpečili platenie daní a iných poplatkov alebo pokút.“

Článok 14 Dohovoru

„Užívanie práv a slobôd priznaných týmto Dohovorom sa musí zabezpečiť bez diskriminácie založenej na akomkoľvek dôvode, ako je pohlavie, rasa, farba pleti, jazyk, náboženstvo, politické alebo iné zmýšľanie, národnostný alebo sociálny pôvod, príslušnosť k národnostnej menšine, majetok, rod alebo iné postavenie.“

1. Vláda namietala, že sťažovateľ nevyčerpal vnútroštátne prostriedky nápravy, pretože nepodal žalobu na ochranu vlastníckeho práva. V tejto súvislosti odkázala na čiastkové rozhodnutie o prijateľnosti sťažnosti Stančiak v. Slovensko (č. 40345/98, rozhodnutie z 24. augusta 1999). Tvrdila, že sťažovateľ mohol podať na Ústavný súd SR podnet podľa čl. 130 ods. 3 ústavy.

Vláda ďalej namietala, že sťažovateľ sa pokúsil obísť príslušnú legislatívu tým, že sa formálne prihlásil na trvalý pobyt na Slovensku bez toho, aby mal skutočne v úmysle tam žiť, a že z tohto dôvodu zneužil právo na podanie sťažnosti v zmysle článku 35 ods. 3 Dohovoru.

Sťažovateľ uviedol, že vyčerpal všetky prostriedky, ktoré mal k dispozícii. Pokiaľ ide o tvrdenie, že zneužil právo na podanie sťažnosti, sťažovateľ uviedol, že v momente podania návrhu na reštitúciu majetku mal na Slovensku trvalý pobyt, ako to vyžadoval zákon. Sťažovateľ vysvetlil, že v predmetnom čase žil spoločne so svojím priateľom v jeho dome v Krompachoch a že následne sa odsťahovali do priateľovho bytu v Košiciach, pretože zmiernený dom nebol vhodný na bývanie v zimnom období. Sťažovateľ sa odhlásil z trvalého pobytu v Krompachoch 22. júna 1994. Od roku 1993 žil v skutočnosti v Piešťanoch v dome v rekonštrukcii a platil príslušným slovenským orgánom príspevky na sociálne poistenie, ako sa to vyžaduje v prípadoch, keď má osoba trvalý pobyt na Slovensku. Vysvetlil, že právna úprava platná v roku 1992 nevyžadovala platenie takýchto príspevkov. Sťažovateľ trval na tom, že keď sa prihlasoval na trvalý pobyt na Slovensku, slovenské orgány nevyžadovali, aby skončil svoj hlavný pobyt v Nemecku.

Pokiaľ ide o námietku vlády, že sťažovateľ nevyčerpal vnútroštátne prostriedky nápravy, Súd poznamenal, že predmetom sťažnosti je zamietnutie sťažovateľovho nároku na reštitúciu majetku podľa zákona o úprave vlastníckych vzťahov k pôde a inému poľnohospodárskemu majetku. V tomto ohľade ide o prípad odlišný od prípadu Stančiak v. Slovensko, na ktorý odkázala vláda a v ktorom sťažovateľ namietal, že nemohol užívať svoj majetok.

Konečné rozhodnutie v konaní vo veci sťažovateľa vyniesol 29. novembra 1996 Krajský súd v Košiciach a je v ňom výslovne uvedené, že proti nemu nie je prípustný opravný prostriedok. Za týchto okolností Súd nemôže akceptovať námietku vlády, že sťažovateľ mal podať na všeobecnom súde žalobu na ochranu svojich vlastníckych práv.

Súd už v svojich predchádzajúcich rozhodnutiach skonštatoval, že podnet podľa čl. 130 ods. 3 ústavy v znení účinnom v predmetnom období nezabezpečoval priamu ochranu práv navrhovateľov a neposkytoval primerané vyhliadky na úspech (pozri napr. Bánošová v. Slovensko, č. 38798/97, Marônek v. Slovensko, č. 32686/96, Feldek v. Slovensko, 29032/95). Súd nevidí dôvod, prečo by mal v tomto prípade dospieť k odlišnému záveru. Z uvedeného vyplýva, že sťažnosť nemôže byť zamietnutá z dôvodu nevyčerpania vnútroštátnych prostriedkov nápravy.

Pokiaľ ide o námietku vlády, že sťažovateľ zneužil právo na podanie sťažnosti, Súd uvádza, že táto námietka sa týka relevantných okolností prípadu, ktoré sú medzi stranami sporné. Skutočnosť, že vláda považuje sťažovateľove argumenty v tomto ohľade za nepodložené alebo nesprávne, neznamená, že sťažovateľ zneužil právo na podanie sťažnosti. Túto námietku treba preto zamietnuť.

2. Pokiaľ ide o namiatané porušenie článku 8 Dohovoru, Súd pripomína, že hlavným cieľom tohto ustanovenia je ochrana jednotlivca pred svojvoľou štátnych orgánov (pozri *mutatis mutandis* Kroon v. Holandsko, rozsudok z 27. októbra 1994, séria A, č. 297-C, str. 56, ods. 31). Podľa názoru Súdu skutočnosť, že právne normy upravujú problematiku súvisiacu s obydľím alebo rodinným životom, sa môže dotknúť článku 8 ods. 1 iba vtedy, keď v tejto súvislosti dochádza k zásahu do práv zaručených týmto ustanovením.

V tomto prípade Pozemkový úrad v Spišskej Novej Vsi a Krajský súd v Košiciach zamietli sťažovateľov návrh na reštitúciu majetku, pretože zistili, že v predmetnom čase nemal trvalý pobyt na území Českej a Slovenskej Federatívnej republiky, ako to vyžadoval § 4 ods. 1 zákona o úprave vlastníckych vzťahov k pôde a inému poľnohospodárskemu majetku. Sťažovateľov pobyt na adrese jeho priateľa v Krompachoch nepovažovali za trvalý na účely uvedeného zákona, keďže podľa ich názoru nespĺnil podmienky vyplývajúce z príslušných ustanovení slovenského práva, tak ako ich vykladajú a aplikujú kompetentné orgány.

Podľa názoru Súdu ani podmienka trvalého pobytu uvedená v § 4 ods. 1 zákona o úprave vlastníckych vzťahov k pôde a inému poľnohospodárskemu majetku, ani zamietnutie sťažovateľovho nároku z dôvodu, že nespĺnil túto podmienku, nie sú zásahom do jeho práva na rešpektovanie jeho obydľia a rodinného života. Súd poznamenáva, že sťažovateľ si počas celého relevantného obdobia mohol slobodne zvoliť miesto svojho bydliska a bývať tam spolu s ostatnými členmi svojej rodiny.

Aj za predpokladu, že by sa sťažovateľ rozhodol skončiť svoj hlavný pobyt v Nemecku, aby vyhovel požiadavkám vyplývajúcim z relevantnej právnej úpravy týkajúcej sa pojmu trvalý pobyt na území vtedajšieho Československa, akékoľvek následky takéhoto rozhodnutia by vyplývali z jeho vlastnej voľby mať trvalý pobyt na území Československa v zmysle relevantného práva a domáhať sa reštitúcie majetku svojich

príbuzných (pozri *mutatis mutandis* prípad „týkajúci sa niektorých aspektov práva na používanie jazykov pri vyučovaní v Belgicku“, rozsudok z 23. júla 1968, séria A, č. 6, str. 42–43, ods. 7).

Z uvedeného vyplýva, že táto časť sťažnosti je zjavne nepodložená a musí byť zmiatnutá v zmysle článku 35 ods. 3 a 4 Dohovoru.

3. Súd po zohľadnení stanovísk zúčastnených strán dospel k záveru, že sťažnosť na porušenie článku 1 Dodatočného protokolu k Dohovoru a článku 14 Dohovoru vyvoláva závažné otázky týkajúce sa skutkového stavu a práva vrátane otázky, či sa na sťažovateľov reštitučný nárok vzťahujú záruky článku 1 Dodatočného protokolu k Dohovoru, ktorých vyriešenie závisí od posúdenia sťažnosti vo veci samej. Z týchto dôvodov táto časť sťažnosti nie je zjavne nepodložená v zmysle článku 35 ods. 3 Dohovoru. Súd nenašiel žiaden ďalší dôvod na jej vyhlásenie za neprijateľnú.

Z TÝCHTO DÔVODOV SÚD JEDNOMYSEĽNE

Vyhlasuje za prijateľné, bez prejedikovania rozhodnutia vo veci samej, námietky sťažovateľa, že jeho právo na pokojné užívanie majetku bolo porušené a že bol diskriminovaný v dôsledku zamietnutia jeho reštitučnej žaloby;

Vyhlasuje za neprijateľný zvyšok sťažnosti.

M. O'BOYLE
tajomník

Sir Nicolas BRATZA
predseda